Talaia del vilosell

revista del centre d'estudis locals del vilosell

Núm. 21

TALAIA DEL VILOSELL
revista del centre d'estudis locals del vilosell
núm. 21, juliol-agost 2020

índex

ESTUDIS I ACTIVITAT DE RECERCA

El retaule rajor de l'ermita de sant miquel de la tosca 4
Per Ramon Ribera Gassol

Pere Arnau Amorós, batlle del Vilosell 7
Per Jacint Berenguer i Casal

Joan Segarra i Coll, rector del Vilosell 10
Per Josep Maria Vallès i Martí

Joan Arbós i Lladó: cartes d'un vilosellenc des del front de l'ebre 13
Per Vicenç Aguado i Cudolà

Memòria oral: Records d'infantesa de M. Assumpció Cudolà i Arbós sobre la guerra civil 19
Per Vicenç Aguado i Cudolà

Les pandèmies 22
Per Josep Maria Vallès i Martí

CRÓNIQUES I DIVULGACIÓ DELS FONS DE L'ARXIU

La història dels gegants del Vilosell 24
Per la Colla del Vilosell

7,02 metres i 18 anys: els Gegants del Vilosell 26
Per la Colla del Vilosell

El vint-i-cinquè aniversari de l'associació de dones les llobes del Vilosell 32
Per les Juntes de l'Associació de Dones Les Llobes del Vilosell

El Centre d'Estudis Locals del Vilosell no s'identifica necessàriament amb els judicis i opinions que expressen els autors dels articles publicats en aquesta Revista.

PERE ARNAU AMORÓS, BATLLE DEL VILOSELL

Durant el segle XVII, el Vilosell va continuar essent feu del monestir de Poblet, cenobi que havia arribat a tenir jurisdicció sobre set baronies i una setantena de pobles. D'ençà que Pere de Sala va vendre al segle XIII els seu drets sobre la vila al monestir de Poblet, el Vilosell fou un dels pobles que més va contribuir a l'administració d'aquell cenobi i que més relació hi va tenir. Un dels seus monjos, fra Pere Marginet, per exemple, esdevingué a inicis del segle XV majoral de la vila i, més tard, cellerer.

Entre les facultats que tenien els abats del monestir hi havia la de nomenar, entre d'altres batlles, el del Vilosell, el qual s'encarregava d'administrar a la vila els interessos del cenobi. Era un càrrec preuat que tenia una influència notòria al poble.

Pere Arnau Amorós, un dels meus avantpassats directes –bo i que ens separen onze generacions–, fou al segle XVII batlle del Vilosell. Gràcies fonamentalment a la documentació conservada a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (AHAT) i que en bona part es troba digitalitzada,[1] he pogut aplegar una sèrie de dades que permeten endegar, encara que de manera fragmentària, una inicial aproximació a la seva figura.

ITINERARI VITAL

Pere Arnau Amorós era originari de Cabacés, la vila del Priorat situada a la serra del Montsant. Hi va néixer l'octubre de 1623, essent batejat el 22 d'aquell mes a la parròquia de la vila.[2] Els seus pares Jaume i Caterina Amorós, abans que ell naixés, ja havien tingut quatre fills: El gran, Josep, que romandria tota la seva vida a Cabecés,[3] dedicant-se al conreu de les terres familiars, i tres fills més, Joan, Lluïsa i Magí.[4] En ser, doncs, Pere Arnau uns dels cabalers d'aquella família, decidí obrir-se camí lluny del seu poble. Tot i que s'ignora quin pogué ser de jove el seu itinerari vital, consta, però, que abans de casar-se ja vivia al Vilosell, a la casa de Pere Dalmau.[5] Com la major part dels veïns de la vila, es dedicà a les feines del camp.

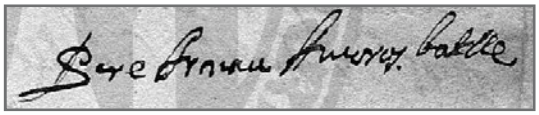

Signatura de Pere Arnau Amorós

Se sap que als seus dinou anys es casà a Ulldemolins. Ho feu el 15 de maig de 1643,[6] en plena Guerra dels Segadors, contesa que afectà tota la contrada, com ho acrediten els enterraments que llavors hi hagué allí de soldats castellans i francesos. La núvia es deia Isabel Anna Nebot i Amigó. Era la pubilla de can Nebot i havia nascut a Ulldemolins el setembre de 1629.[7] Quan es casà, doncs, no havia complert encara catorze anys. No ens ha d'estranyar

1 Pel que fa als llibres del Vilosell, vegeu Josep M. VALLÈS i MARTÍ: "Llibres digitalitzats del Vilosell a l'Arxiu Històric Diocesà de Tarragona", Talaia del Vilosell, 2019, núm. 20, p. 25-28.

2 Arxiu Parroquial de Cabacés, Miscel·lània II, Baptismes, f. 61r.

3 AHAT, sign. 7.206.4.1, Llibre de la cort del batlle, p. 97.

4 Arxiu Parroquial de Cabacés, Miscel·lània II, Baptismes, f. 95r, 101r, 46v i 55r.

5 AHAT, sign. 7.206.1.7.2, p. 28.

6 AHAT, sign. 7.181.1.2.3.1, Llibre I de Matrimonis, 1563-1711, p. 133.

7 AHAT, sign. 7.181.1.2.1.1, Llibre de baptismes i confirmacions, 1600-1702, p. 182.

que llavors ho pogués fer, perquè els papes Alexandre III i Bonifaci VIII havien adoptat la norma del Dret romà segons la qual es presumia que als dotze anys les noies ja tenien prou maduresa per al matrimoni.

Una vegada estigueren casats, els nuvis s'instal·laren al Vilosell, on Amorós fou conegut com "lo pubill", en ser el marit d'una pubilla. Aviat s'integrà en els afers públics del Vilosell. Així, l'any següent, el 1644, el trobem ja com un dels jurats de la vila a qui s'havien de passar els comptes de les confraries del Vilosell, càrrec que repetiria els anys 1648, 1652 i 1659, essent també nomenat majoral de la Confraria del Santíssim Sagrament per a l'any 1646.[8]

Atesa la curta edat de la núvia, el matrimoni trigà un parell d'anys en tenir fills. La més gran, de qui jo descendeixo, vingué al món l'agost de 1645. Li imposaren el nom de Gertrudis. El segon fill, Josep, nasqué el març de 1651, el tercer, Jaume, l'agost de 1653 i, finalment, Pau, l'agost de 1656.[9]

La felicitat d'aquella família, però, no durà gaire. Dos anys després de néixer el darrer fill, morí la mare, Isabel Anna Nebot. L'òbit es produí al Vilosell el 4 d'abril de 1658.[10] Tenia poc més de vint-i-nou anys. Al seu enterrament, a la parròquia de Santa Maria, a més del rector, hi assistiren quatre preveres i, uns dies més tard, el 17 de maig, el marit encarregà dos aniversaris pel sufragi de la seva ànima.[11]

Aquella mort deixà Amorós en una situació familiar compromesa, atesa la curta edat dels seus fills. El més petit encara no havia complert dos anys. Donades les circumstàncies, no és d'estranyar que Amorós decidís tornar-se a casar. En ferho, no va escollir una jove donzella sense experiència, sinó una vídua, mare, si més no, d'una filla tinguda del seu primer matrimoni amb el doctor en medicina, Josep Poter del poble de Sarral, a la Conca de Barberà. No es coneix la data exacta d'aquest nou casament –bo i que degué ser entre els anys 1659 i 1664– ni el lloc on se celebrà. Probablement va ser a Sarral, on vivia la núvia. L'absència, però, dels llibres sagramentals d'aquella parròquia, impedeixen confirmar-ho. Amb la seva segona dona, anomenada Tomassa, Pere Arnau Amorós tingué cinc fills més: Francesc, nascut el gener de 1665, Maria el febrer de 1668 però que morí pocs dies després, Caterina l'abril de 1669, Pere el maig de 1672, i Maria Ventura el febrer de 1675.[12] Curiosament, aquest darrer any, Josep, el fill baró més gran d'Amorós, fruit del seu primer matrimoni amb Isabel Anna Nebot, es casà amb Josefa, la filla tinguda per Tomassa de la seva unió amb el Dr. Josep Poter.[13]

BATLLE DEL VILOSELL

Abans que fos nomenat batlle, Amorós ja duia un anys familiaritzat amb l'administració jurisdiccional, com s'evidencia en el Llibre de Cort en què el trobem actuant de testimoni en diverses causes, operant de procurador del vicari del Cogul i, fins i tot, intervenint com a notari substitut en algun que altre procediment,

8 AHAT, sign. 7.206.1.7.1, p. 156, 160 i 161; sign. 7.206.1.6.1, p. 25-27 i 29.

9 AHAT, sign. 7.206.1.2.1.1, Llibre de baptismes, confirmacions, matrimonis i òbits, 1591-1734, p. 137, 149, 152 i 159; sign. 7.206.4.1, Libre de la cort 1629-1666, p. 185 i 191.

10 AHAT, sign. 7.206.1.2.1.1, Llibre de baptismes, confirmacions, matrimonis i òbits, 1591-1734, p. 472.

11 AHAT, sign. 7.206.3.2.2, p. 200.

12 AHAT, sign. 7.206.1.2.1.1, Llibre de baptismes, confirmacions, matrimonis i òbits, 1591-1734, p. 176, 182, 185, 193 i 199.

13 AHAT, sign. 7.206.2.2, Manual de capítols matrimonials, 1498-1762, p. 293-295.

amb llicència de fra Antoni Congost, governador de Poblet.[14]

Va ser, finalment, el 28 de setembre de 1664 que Amorós esdevingué batlle del Vilosell. Segons que figura en l'esmentat Llibre de la Cort, el llavors abat de Poblet, Josep Reduà, l'elegí batlle "atenent a la bondat, lleialtat i fidelitat de vos". El document en qüestió figura signat per fra Llorenç Flores, lloctinent del governador, en representació de l'abat.[15]

Aquest nomenament suposà per a Amorós tenir cura al Vilosell dels interessos del monestir, en nom del qual exercí la jurisdicció baronial i la representació dels drets de caràcter econòmic, "manant-vos –es diu en l'esmentat nomenament– administreu amb rectitud, quietud i justícia".

Els llibres de cort del Vilosell palesen que, efectivament, Amorós s'encarregà, assistit per l'escrivà Miquel Romeu, d'allò que es coneix com la baixa justícia. Així, hagué de resoldre moltes qüestions relacionades amb els censals, com la sentència que dictà el febrer de 1665 condemnant als hereus de Miquel Viniés i Magdalena Llima a seguir pagant el censal a favor de les causes pies de Prades i la posterior diligència acreditant els pagaments fets a compte del deute. O quan donà possessió el març de 1667 a Andreu Ballester del censal de Jacint Aran.[16]

També hagué de dirimir litigis sobre reivindicacions i límits de finques, i prescriure condemnes per aldarulls com les penes pecuniàries imposades el maig de 1665 a uns fadrins que s'havien barallat, "aplicadors [els diners de la pena] als cofre[nt]s del Sr. abat de Poblet la mitat i, l'altra mitat, a la part obedient, p[erqu]è de sent mil i un dia no se'n pugui parlar més de dites castions", clàusula d'estil, aquesta última, que trobem en d'altres decisions seves.[17]

A voltes, va haver de resoldre denúncies per injúries com la presentada per Joan Masip, pagès de Cabacés, per haver vist com Francisco, "lo baster", havia dit a Anna Rabassa, la majordoma del Sr. Rector, "que és molt imfame, a[m]b amenases", quan aquesta no li volgué fiar una quartera de vi.[18]

Pels manuals de cort sabem que Amorós exercí de batlle, si més no, fins el 1672. Pogué ser, però, que ocupés el càrrec més anys, inclús fins a la seva mort. Tanmateix, l'absència dels registres de la cort posteriors al 1672, no permeten assegurar-ho.[19]

El seu òbit es produí al Vilosell el 9 d'abril de 1677, als cinquanta-tres anys. La corresponent inscripció mortuòria només dona compte que, en morir, havia rebut tots els sagraments, que va ser sepultat a la mateixa església i que havia atorgat testament.[20]

Fins aquí aquesta notícia sobre Pere Arnau Amorós, un vilosellenc d'adopció que durant una bona colla d'anys exercí de batlle jurisdiccional a la vila, i que s'ha pogut confegir, en bona part, gràcies als documents del mencionat arxiu tarragoní.

Jacint Berenguer i Casal

14 AHAT, sign. 7.206.4.1, Llibre de la Cort, 1629-1666, p. 264, 320, 282, 297, 299, 327, 354 i 355.

15 AHAT, sign. 7.206.4.1, Llibre de la Cort, 1629-1666, p. 365.

16 AHAT, sign. 7.206.4.1, Llibre de la cort, 1629-1666, p. 373, 374 i 392.

17 AHAT, sign. 7.206.4.1, Llibre de la cort, 1629-1666, p. 375.

18 AHAT, sign. 7.206.4.1, Llibre de la cort, 1629-1666, p. 378.

19 AHAT, sign. 7.206.4.1, Llibre de la cort del batlle, 1667-1728, p. 26, 52, 96 i 97.

20 AHAT, sign. 7.206.1.2.1.1, Llibre de baptisme, confirmacions, matrimonis i òbits, 1591-1734, p. 490.